

Платон Ламутской - "... оџо литературатыгар улахан Өнгөлөөх"

Платон Афанасьевич Степанов - Ламутской кес эвен дьизэ-кэргэнигэр төрөөбүтэ. Дьяаны суорба таас хайаларын быыстарынан, ыраас уулаах, дохсун сүүрүктээх үрэхтэр бастарынан мэччийэр адаар муостаах, тамайа сиэлэр табалар ортолоругар оџо сааһа ааспыта. Аџата диринг өйдөөх-санаалаах, үтүө сүрэхтээх киһинэн биллэрэ, оџото кыра эрдэбиттэн тугу көрбүтүн-истибитин хоһуйан ыллырыттан үөрэрэ үһү: "Оџом үөрэхтээх киһи буола улааттар бэйэбин дьоллооџунан ааџыныха эһим" - диирэ. Платон аџатын истин баџа санаатын, ыраас ыратын толорбута, үөрэхтээх киһи буолан учууталлыыр чиэстэммитэ. [1].

Платон Афанасьевич үлэлээбит үлэтинэн, идэтинэн - норуот учуутала этэ. Кини отуттан тахса сыл норуот үөрэџириитигэр энкилэ суох үлэлээбитэ. Үүнэр көлүөнэ ыччаты оскуолаџа үөрэтэн-иитэн, үтүөџэ-кэрэџэ угуйбута, үрдүккэ-сырдыкка ынырбыта [2].

Поэт эбээнни айбыт хоһоонноро 1939 сылтан бэчээттэммиттэрэ. Бу оџолорго анаммыт хоһооннор этилэр [3]. Үтүс сыл оџолору кытта булкуспут-бодоруспут, учуутал киһи буоларын быһыытынан, кини хоһоонноро оџолорго тыллара-өстөрө тийимтиэ, тэннэбиллэрэ, эпиттеттэрэ, атын да ойуулуур-дьүһүннүүр ньымалара сүрдээх үчүгэйдэр, чаџылхайдар. Төрөөбүт норуотун фольклорун билэрэ бэрт буолан, ол фольклор баайын кини кыракий ааџааччыларга анаан суруйбут айымньыларыгар бэрт сатабыллаахтык уонна табыгастаахтык туттубут. Элбэх хоһоонноро эвен тылынан учебниктарга бэчээттэммиттэрэ, оџолору кыра саастарыттан бэйэлэрин төрөөбүт тылларын ытыктыырга, таптыырга, кинини кэрэхсииргэ, киниэхэ умсугуйарга үөрэтэллэрэ, иитэллэрэ [2]. Ылан көрүөџүн поэт "Кырачааным" диэн хоһоонун:

Этэрбэсчээним түүтэ сэксэйэн,

Атахчаана быры-быйбыйан,

Унюн-унюн, Хаама сатаатаџын.

Баттахчаана сэрдэйэн,

Харахчаана чоџулуйан

Унюн-унюн, Далластаатабыан!

Бу хоһоону аахпыт киһи харабын иннигэр күн күлүмэх уотун анныгар сэрбэйбитинэн бастакы хардыларынын оноро сатыыр кыракый оҕоһоон барахсан илэ-бааччы көстөн кэлэр буолбаат? [1].

"Эбээн остуоруйалара" диэн 1978 сыллаахха бэчээттэнэн тахсыбыт кинигэтигэр оҕону төрөөбүт хоту дойдутун, кини тулуурдаах-дьаныардаах дьонун таптыырга үөрэтэр остуоруйалар киирбиттэр [6]. "Хомурах устун" диэн кинигэтэ кыра саастаах оҕолорго анаммыт. Манна киирбит хоһооннору, эбээн тылыттан, оҕо суруйааччыта Константин Туйаарыскай тылбаастаабыт. Туос чабычактаах үүт тунал ый буолан көшпүт, мээчик курдук Мээнки диэн ыт оҕотун, туундараба ардах тохтон курулаабытын, кыһыл саһарбанан тыган кэлбит олус кэрэ күһүн, чупчурбан обот тумустаах бырдах, чыычый тыллаах чыычаах, сырдыктан куттанар кулаһы тустарынан аахпыт эрэ оҕо бары сэргиир, өйдүүр хоһооннору [7]. Холобура "Чыычый тыллаах чыычаах" хоһоонугар чыычаах оҕотунан сүрэхэ суох, ийэтин көрдөһүүтүн араас албас булан толорбот оҕо туһунан суруйбут. Итинэн оҕолорго улахан дьонно болҕомтолоох буолун, ийэбит тылын истин, үлэни таптаан, сүрэхэ суох буолуман диэн үөрэтэр [4]. Оҕолору таптыыр, кинилэри кытта ыкса бодоруспут, уйулбаларын үчүгэйдик билэр эрэ киһи оҕо кутун таарыйар хоһооннору айар.

Платон Ламутскай туһунан суруйааччылар этиилэринэн түмүктүөм. "Хотугу дойду ырыаһыта", - диэбитэ кинини норуодунай поэт Күннүк Уураспырап [2]. "Туллуктаах кыраай тойуксута", - диэн суруйааччы Николай Босиков суруйбуттааба. "Платон Афанасьевич Степанов - Ламутскай олобун бүтүннүүтүн төрөөбүт норуотун культурата, литературата сайдарыгар анаабыта", - диэн суруйааччы Петр Аввакумов эппитэ [3]. "Поэт Платон Ламутскай уран тылы отонно кубулутан бар-дьонугар, ыһа-тарбата сылдыар хомуһуннаах хоһуун поэт", - Степан Дадаскинов этиитэ [5].

Туһаныллыбыт литература:

1. Кривошапкин А. "Куруутун үтүөбэ, дьолго тардыһыҥ!". // Хотугу сулус. - 1980. - С. 111-114.
2. Күннүк Уурастыырап. Хотугу кыраай ырыаһыта. // Күннүк Уурастыырап. Хатаппын саҕабын. - Якутскай: Кинигэ изд-вота, 1979. - С. 119-125.
3. Аввакумов П. Һээдьэттэн силис тардан. // Кыым. - 1990. - Алтынньы 14 күнэ.
4. Окорокова В.Б. Автор первого эвенского романа. // Окорокова В.Б. Сияние полярных огней. - Якутск: Бичик, 2013. - С. 81-90.
5. Дадаскинов С. Уран тыл отонньута // Эдэр коммунист. - 1980. - Сэтинньи 12 күнэ.
6. Ламутскай П. Эбээн остуоруйалара. - Якутскай: кинигэ изд-вота, 1978
7. Ламутскай П. Хомурах устун. - Якутскай: кинигэ изд-вота, 1970 (<https://e.nlrs.ru/online/170>).

ЗАЯВКА на участие в республиканской научно-практической конференции предоставляется до 20 декабря 2020 г. по адресу: PetFevronya17@mail.ru

Форма заявки для учащихся – приложение 1, форма заявки для педагогов – приложение 2.

Приложение №2

ФИО	Место работы	Должность	Мобильный телефон	Адрес электронной почты	Секция	Название статьи
Петрова Лаана Алексеевна	МКУ "Мегино Кангаласская МЦБС им. И.М. Сосина" Тюнгилюнск ая библиотека - филиал № 23	Ведущий библиотека рь	898410947 55	laanapet67@ mail.ru	«П.А.Лам утский – «... поистине прирожденный, талантливый детский писатель»	Платон Ламутс кай - "... оҕо литерату ратыга р улахан өңөлөө х"